

สังคมมิติ

ความหมาย

สังคมมิติ (Sociometry) คือ เทคนิคหรือวิธีการวัดผลวิธีหนึ่ง เพื่อต้องการทราบพัฒนาการทางสังคมของบุคคล

ความเป็นมา

คำว่า Sociometry มีความหมายว่า การวัดทางสังคมหรือการวัดความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน

เมื่อปี ค.ศ. 1923 นักการศึกษาชาวอเมริกันชื่อ Jacob L. Moreno ได้เสนอความคิดเรื่องสังคมมิติ ในหนังสือชื่อ Das Stegreitheater ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือ Sociometry in the Classroom ของ Gronlund กล่าวถึงการทดลองและการวัดปฏิบัติการที่เกิดขึ้นในกลุ่มบุคคลกลุ่มเล็กๆ นับได้ว่าจุดเริ่มต้นของวิธีการวัดทางสังคมมิติ ต่อมาสมาคมแพทย์ของรัฐนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกาได้นำแผนภูมิทางสังคมออกมาแสดงนิทรรศการในการประชุม ทำให้เป็นที่สนใจและมีการนำไปใช้ในวงการต่างๆ ตลอดจนทางการศึกษา

ในปี ค.ศ. 1932 มีการนำวิธีการสังคมมิติมาใช้อย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกในวงการศึกษา ที่เมืองบรูคคลิน รัฐนิวยอร์ก โรงเรียนรัฐบาลของเมืองนี้ได้วัดพัฒนาการทางสังคมของนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงเกรด 8 โดยให้นักเรียนแต่ละคนเลือกเพื่อน 2 คนที่ตนชอบ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมของเด็กในโรงเรียน มีเด็กบางคนมีเพื่อนเลือกมากและมีบางคนไม่มีเพื่อนๆ เลือกเลย การวัดทางสังคมมิตินี้ จะสามารถมองภาพความ

สัมพันธ์ระหว่างเพื่อนด้วยกัน และสามารถนำผลการวัดไปประเมินได้ว่า เด็กคนใดในกลุ่มเพื่อนได้รับการยอมรับหรือได้รับความนิยมนจากเพื่อน หรือเด็กคนใดไม่ได้รับการยอมรับหรือถูกทอดทิ้งจากกลุ่มเพื่อน

วิธีการวัดสังคมมิติ

โดยทั่วๆ ไปจะใช้การตั้งคำถามหรือจะใช้ประโยคบอกเล่าให้เด็กเลือกเพื่อนตามที่ครูกำหนดเช่น

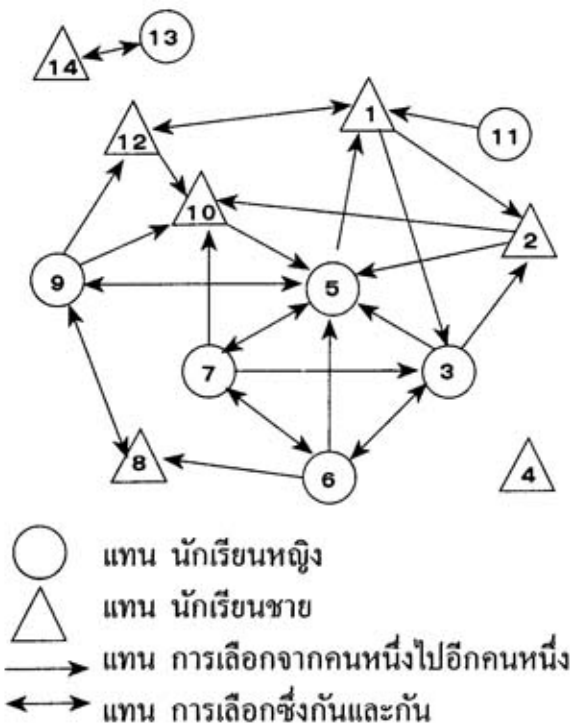
- นักเรียนอยากนั่งกับใครขณะเรียน
- นักเรียนชอบเพื่อนคนใดที่เรียนเก่ง
- นักเรียนอยากจะทำงานกลุ่มกับใคร
- นักเรียนอยากจะไปเที่ยวกับใคร

ในแต่ละคำถามจะให้เด็กเลือกเด็กคนอื่น 2 หรือ 3 คนเท่านั้น หรือจะไม่เลือกใครเลย หรือเลือกเพียง 1 คนก็ได้

เมื่อให้เด็กเขียนชื่อเพื่อนตามที่ให้เลือกในแต่ละคำถามมาเจงนับว่าใครเลือกใครอย่างไรซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนในห้องเรียนได้เป็นอย่างดี และเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นภาพของความสัมพันธ์ของเด็กในแต่ละคนในห้อง อาจจะนำข้อมูลเหล่านั้นมาแสดงเป็นแผนผัง (diagram) ก็จะทำให้เห็นความสัมพันธ์เป็นรูปธรรมมากขึ้นแผนผังนี้เราเรียกว่า แผนผังสังคมมิติ (sociogram)

วิธีการสร้างแผนผังสังคมมิติ

จากข้อมูลที่เจงนับนำมาแสดงเป็นแผนผัง และกำหนดให้มีสัญลักษณ์ต่างๆ จากคำถามหนึ่งว่านักเรียนอยากนั่งใกล้กับใครขณะเรียน ผลการสร้างแผนผัง จะได้ดังนี้

จากภาพมีเด็กนักเรียนในกลุ่มจำนวน 14 คน ตั้งแต่หมายเลข 1 ถึง 14 เด็กหญิงเลขที่ 5 เป็นเด็กที่ถูกเลือกมากที่สุด จะอยู่ใจกลางของแผนผังนับว่าเป็นดารา (star) ของเด็กกลุ่มนี้ จากคำถามดังกล่าวที่ให้เด็กเลือกเพื่อน หมายเลข 13 และ 14 ได้แยกจากกลุ่มออกไปเป็นกลุ่มเล็ก ในกลุ่มใหญ่เรียกว่ากลุ่มย่อย (clique) ส่วนหมายเลข 4 แยกตัวเองออกไปโดดเดี่ยว (isolate) และถูกทอดทิ้งจากเพื่อน (rejectee) ในแผนผังจะมีวง (circle) ของสังคม วงนี้เป็นกลุ่มที่เด็กมีความสัมพันธ์กันสูง วงนอกๆ ออกมาความสัมพันธ์ของบุคคลจะมีความสัมพันธ์กันน้อย ในแผนภาพแต่ละคำถามจะมีความแตกต่างกันไป ไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน แม้แต่ดาราก็เปลี่ยนแปลงได้

ผลของการใช้สังคมมิติ และสร้างภาพแผนผังขึ้นมาทำให้มองเห็นโครงสร้างของสังคมของเด็กกลุ่มนี้ว่าใครเป็นที่รักของเพื่อนมากที่สุดใครที่เพื่อนไม่ยอมรับใครที่แยกตัวออกไปจากกลุ่มเพื่อน ข้อเท็จจริงที่ปรากฏเช่นนี้ ช่วยให้ครูสามารถรวมกลุ่มเด็กเพื่อจัดกิจกรรมหรือแก้ปัญหา และพัฒนาทางด้านสังคมให้เด็กแต่ละคนในกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี

วิธีการอื่นๆ ที่สนับสนุนการวัดทางด้านสังคมมิติเช่น

1. การสังเกตของครู จะช่วยให้มองเห็นว่าเด็กคนใดมีความสัมพันธ์อย่างไรกับเพื่อนๆ ด้วยกัน

2. การรายงานของเด็กเอง (self-report) ช่วยสะท้อนภาพความคิดของเด็กและเจตคติของเขาที่มีต่อเพื่อนๆ

3. ศึกษาองค์ประกอบของกลุ่ม (study of group composition) การศึกษาของครูว่าเด็กกลุ่มนี้มาจากสังคมอย่างไร มีความสามารถทางสติปัญญาอย่างน้อยเพียงใด เป็นกลุ่มมีความแตกต่างกันมากน้อยอย่างไร จะช่วยให้มองเห็นความสัมพันธ์ของสังคมของเด็กได้มากขึ้น

4. ใช้เทคนิคใครเอ่ย (guess-who technique) เป็นเทคนิคการวัดพัฒนาการทางสังคมที่ Hartshorne และคณะได้คิดขึ้น โดยใช้คำถามเหมือนทายปริศนา แล้วให้เด็กทายว่าเป็นใคร ดังเช่น

- ใครเอ่ยที่อารมณ์ดีในกลุ่มเรา
- ใครเอ่ยที่ขยันทำความสะอาดของห้อง
- ใครเอ่ยเป็นมิตรที่ดีของห้องเรา
- ใครเอ่ยที่แอบกินขนมในห้องเป็นประจำ

คำถามต่างๆ เหล่านี้ให้เด็กใส่ชื่อเพื่อนของตนว่าจะตรงกับลักษณะใดบ้าง เป็นการสะท้อนให้เห็นภาพทางสังคมของเด็กว่าเขามีความสัมพันธ์กันและเป็นที่สังเกตของเพื่อนๆ อย่างไร

ประโยชน์และข้อจำกัดของสังคมมิติ

การใช้สังคมมิติเพื่อประเมินพัฒนาการทางสังคมของกลุ่ม อาจจะใช้ในหลายๆ กิจกรรม ไม่จำเป็นต้องอยู่ในห้องเรียนหรือจะจำกัดเฉพาะวงการศึกษา และอาจใช้ได้ในกลุ่มเด็กเล็กไปจนถึงผู้ใหญ่ในวงการศึกษา ไม่ว่าจะในกลุ่มธุรกิจ กลุ่มสมาคม กลุ่มการเมืองหรือกลุ่มกิจกรรมชั่วคราว เช่น กลุ่มทัศนศึกษา กลุ่มไปแคมป์ กลุ่มลูกเสือ เป็นต้น

กลุ่มสังคมที่จะใช้ในการสังคมมิติ โดยเฉพาะจะนำไปสร้างภาพแผนผังสังคมมิติ ไม่ควรจะเป็น

กลุ่มใหญ่ กลุ่มที่เหมาะสมประมาณ 10 ถึง 50 คน ถ้าหากกลุ่มมีขนาดใหญ่กว่านี้ แขนงจะมีความซับซ้อนเกินกว่าจะใช้วิธีการทางสังคมมิติอย่างได้ผล

ประโยชน์โดยทั่ว ๆ ไปในทางการศึกษามีดังนี้

1. ทำให้ครูสามารถมองเห็นภาพความสัมพันธ์ของนักเรียน ช่วยให้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเฉพาะในการแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ

2. ครูสามารถช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาในการปรับตัวในกลุ่ม ให้สามารถปรับตัวได้และอยู่ในกลุ่มเพื่อนอย่างมีความสุข

3. ครูสามารถพัฒนาเด็กในห้องเรียน ให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีความรักและเอื้ออาทรต่อเพื่อนด้วยกัน ทำให้เด็กมีพัฒนาการในการอยู่ร่วมกันได้อย่างดีและเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตที่ดีในกลุ่มที่ตนสังกัด เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

4. ช่วยให้การเรียนการสอนในห้องเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ช่วยส่งเสริมพัฒนาทางด้านสติปัญญา และด้านอารมณ์ของนักเรียนได้อย่างดี

สำหรับในประเทศไทยนั้น รองศาสตราจารย์ บุญยิ่ง เจริญยิ่ง จากสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็กได้ใช้วิธีทางสังคมมิติมาศึกษาความสัมพันธ์ของเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ในโครงการวิจัยเรื่องอิทธิพลของสังคมต่อพัฒนาการของเด็ก เมื่อปี พ.ศ. 2518 ทำให้ทราบพัฒนาการทางสังคมของเด็กไทยได้อย่างดี และในระยะต่อมา ในวงการศึกษาก็ได้นำวิธีการดังกล่าวมาใช้ศึกษาพัฒนาการทางสังคมของเด็กอยู่เสมอ

พิตร ทองชั้น

บรรณานุกรม

บุญยิ่ง เจริญยิ่ง. ความสัมพันธ์ทางสังคมของเด็ก ป. 1. รายงานการวิจัยฉบับที่ 8 สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก, 2518.

พิตร ทองชั้น. หลักการวัดผล. โอเดียนสโตร์, 2523.

Gronlund, Norman E. *Sociometry in the Classroom*. New York : Harper & Brothers, 1959.

Hazel, Taylor Spitze and Griggs. *Choosing Evaluation Techniques*. Home Economics Education Association, 1976.